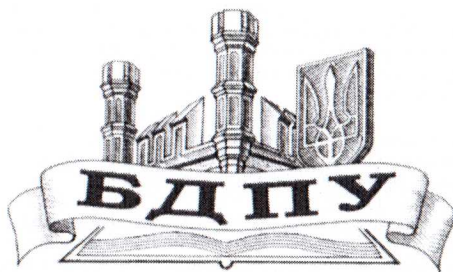

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет

Наукові записки
Бердянського державного
педагогічного університету

Серія: Педагогічні науки

Випуск 1

Бердянськ
2020

УДК 378.001.89(082)
ББК 74.480.46я5
Н 34

ISSN 2412-9208
ICV 2018: 77.58
DOI 10.31494/2412-9208

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Касперський Анатолій Володимирович – д.пед.н., професор (Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова);
Павленко Анатолій Іванович – д.пед.н., професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти).

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету.
Протокол № 7 від 27.02.2020 р.*

*Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України
збірник включений до Переліку наукових фахових видань України
(категорія "Б")
(наказ МОН України №1412 від 18 грудня 2018 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ігор Богданов – доктор педагогічних наук, професор, ректор (Бердянськ), головний редактор; **Ольга Гуренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ольга Грауман** – доктор педагогічних наук, професор (Хільдесхайм, Німеччина); **Лариса Зайцева** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Людмила Коваль** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Алла Крамаренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ільзе Мікельсон** – доктор педагогічних наук, професор (м. Лієпая, Латвійська Республіка); **Вячеслав Осадчий** – доктор педагогічних наук, професор (Мелітополь); **Ігор Раку** – доктор педагогічних наук, професор (Кишинів, Молдова); **Алесандро Фігус** – доктор педагогічних наук, професор (Рим, Італія); **Ольга Попова** – кандидат педагогічних наук, доцент (Бердянськ); **Катерина Осадча** – кандидат педагогічних наук, доцент (Мелітополь).

Н-34 Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип.1. – Бердянськ : БДПУ, 2020. – 495 с.

Збірник "Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки" заснований з метою оприлюднення результатів педагогічних досліджень науковців. Публікації репрезентують нові підходи до різних аспектів педагогіки та методики.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2020
© Автори статей, 2020

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF
UKRAINE
Berdiansk State Pedagogical University**

**Scientific Papers
of Berdiansk State Pedagogical
University**

Series: Pedagogical sciences

Issue 1

**Berdiansk
2020**

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5
N 34

ISSN 2412-9208
ICV 2018: 77.58
DOI 10.31494/2412-9208

REVIEWERS:

Kaspersky Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor, the head of the chair of technical physics and mathematics of the National M. Dragomanov Pedagogical University;

Pavlenko Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor (Zaporozhye regional institute of postgraduate pedagogical education).

*It is published according to the resolution of the Academic Council
of Berdiansk State Pedagogical University
Record № 7 of 27.02.2020 p.*

**According to the resolution of Attestational board of the Ministry
of education and science of Ukraine this edition was included to
the List of scientific professional editions of Ukraine (category B)**
(Resolution of the Ministry of education and science of Ukraine
№ 1412 of 18 December 2018)

EDITORIAL BOARD:

Ihor Bohdanov – doctor of pedagogical sciences, professor, rector (Berdiansk), editor in chief; **Olha Hurenko** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Olga Grauman** – doctor of pedagogical sciences, professor (Hildesheim, Germany); **Larysa Zaitseva** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Liudmyla Koval** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Alla Kramarenko** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Ilze Mikelsons** – doctor of pedagogical sciences, professor (Liepaja, Latvia Republic); **Viacheslav Osadchly** – доктор педагогічних наук, професор (Melitopol); **Ihor Racu** – doctor of pedagogical sciences, professor (Kishinev, Moldova); **Alessandro Figus** – doctor of pedagogical sciences, professor (Rome, Italy); **Olha Popova** – candidate of pedagogical sciences, associate professor (Berdiansk); **Kateryna Osadcha** – candidate of pedagogical sciences, associate professor (Melitopol).

N-34 Scientific papers of Berdiansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. – Issue 1. – Berdiansk : BSPU, 2020. – 495 p.

The collection of scientific papers of Berdiansk state pedagogical university (Series: Pedagogical sciences) contains results of pedagogical research of Ukrainian and foreign scientists. Publications represent new approaches to actual problems of teaching, education and methods.

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5

© Berdiansk State Pedagogical University, 2020
© Authors of the articles, 2020

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Бусленко Оксана (Київ). Методика навчання дизайну.....	11
Венцева Надія (Бердянськ). Державно-громадське управління освітою за часів Центральної Ради.....	21
Зеленська Людмила, Балацінова Алла (Харків). Теоретичні основи застосування контент-аналізу в історико-педагогічних дослідженнях.....	29
Котелянець Юлія (Кропивницький). Діяльність і відношення до світу: проблема інтеграції.....	43
Лопатинська Ірина (Кривий Ріг). Чинники, що впливають на характер середовища студентського колективу.....	52
Малишевський Олег (Умань). Дослідження генезису поняття "професійна мобільність".....	60
Пилаєва Тетяна (Харків). Виникнення та розвиток системи вищої освіти Австралії.....	70
Rozman Iryna (Mukachevo). Prerequisites and factors of pedagogical biographistics formation.....	85
Строгонова Тетяна (Запоріжжя), Стучинська Наталія (Київ). Аналіз сучасних проблем методики навчання біофізики в медичних ЗВО.....	95
Федчиняк Артур (Бердянськ). Організація вищої історичної педагогічної школи України в роки Другої світової війни.....	104

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Сухопара Ірина (Київ). Емоційна компетентність вчителя в контексті Нової української школи.....	111
Яцина Світлана (Черкаси). До проблеми методики проведення інтегрованих уроків літературного читання на основі використання інформаційних технологій.....	123

СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Богданова Марина (Бердянськ), Богданова Марія (Запоріжжя). Урок з позакласного читання за новелою О. Генрі «Дари волхвів»...	132
Глазкова Ірина (Бердянськ). Навчальний діалог як засіб формування цінностей учнів профільної школи.....	139
Гриценко Лариса, Крицька Ірина, Цина Андрій (Полтава). Зміст, структура та концептуальні засади формування громадянської відповідальності учнів у трудовому навчанні.....	146
Кирилюк Світлана (Київ). Методичне забезпечення процесу формування соціальної активності старшокласників у закладах загальної середньої освіти.....	155
Магдич Тетяна (Житомир). Формування мовної особистості учнів ліцею як громадян з розвинутою національною свідомістю як лінгводидактична проблема.....	164
Мартинюк Олександр (Луцьк). Перспективи використання хмаро-орієнтованого навчального середовища Google classroom для контролю рівня знань учнів з фізики.....	176
Шолойко Тетяна (Бердянськ). Формування хронологічної	

компетентності учнів на уроках під час вивчення історії України.....	185
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	
Бондаренко Інна (Щасливе, Бориспільський р-н). Технологічна культура в парадигмі політехнічної освіти.....	194
Гармаш Олена, Омельченко Світлана (Слов'янськ). Структура та зміст тьюторської компетентності майбутніх учителів іноземних мов.....	202
Голуб Олена, Лесик Анжеліка (Бердянськ). Потенціал освітньо-розвивального середовища ЗВО у професійному становленні майбутніх учителів початкової школи: практичний аспект.....	213
Грінченко Тетяна (Вінниця). Використання технологій розвитку критичного мислення у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики.....	223
Григор'єва Вікторія (Бердянськ). Методи розвитку невербальних засобів комунікації студента-хормейстера в класі диригування.....	233
Гриценко Андрій (Глухів). Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій у процесі навчання історії студентів закладів вищої педагогічної освіти.....	241
Дудукалова Олександра (Бердянськ). Методологічні підходи формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності.....	248
Ємельянова Тетяна (Харків). Механізм сприйняття просторово-часової інформації в когнітивному просторі особистості.....	258
Завидівська Ольга (Львів). Результативність упровадження комплексно-інтегративної здоров'яорієнтованої педагогічної технології навчання майбутніх менеджерів.....	268
Zaiets Dmytro (Kyiv). Structural components of formation of future bachelors in physical education and sports for coaching activity.....	280
Квасниця Ірина (Хмельницький). Наукові підходи формування професійної мобільності майбутнього тренера-викладача з виду спорту в закладах вищої освіти.....	288
Книш Світлана (Бердянськ). Науково-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я.....	297
Коваль Людмила, Попова Ольга, Нестеренко Марина (Бердянськ). Трансформаційні зміни в професійній підготовці майбутніх педагогів у контексті впровадження ідей концепції Нової української школи.....	304
Kozlov Dmytro (Sumy). Innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution: factors for the formation.....	313
Kramarenko Alla (Berdiansk). The influence of the bio (eco) ethical activity of a future primary school and practical psychologist on the evaluation of own behavior: the practical orienters.....	322
Красножон Олексій (Бердянськ). Комп'ютерна підтримка вивчення теми "Метод найменших квадратів" курсу теорії ймовірностей із елементами математичної статистики.....	330
Лапіна Марина (Маріуполь). Формування операційних компонентів професійної компетентності фахівців соціальної сфери.....	341
Марусинець Мар'яна (Київ), Іванова Вікторія (Мукачеве). Становлення британської системи професійного розвитку фахівців дошкільної освіти у системі неперервної освіти.....	349

Михайленко Любов (Вінниця). Розвиток методичної компетентності вчителя математики як педагогічна проблема.....	359
Островська Людмила (Миколаїв). Пунктуаційний аналіз речення як основа формування пунктуаційної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури.....	370
Павлюк Любов (Київ). Трансформація соціально-педагогічного партнерства в підготовці майбутніх учителів.....	381
Петруньок Тетяна (Київ). Формування в майбутніх фахівців будівництва та цивільної інженерії знань про використання сучасних досягнень фізики в будівельній галузі.....	388
Плотнікова Олена (Херсон). До питання про зміст математичної компетентності майбутніх спеціалістів річкового та морського транспорту.....	395
Позднякова Валентина (Маріуполь). Формування в майбутніх фахівців морської галузі умінь подолання бар'єрів іншомовного спілкування.....	401
Пономаренко Ольга (Запоріжжя). Проблема оцінки рівнів готовності майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти.....	408
Смаковський Юрій (Бердянськ). Методика формування педагогічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами духовної музики: аналіз результатів педагогічного експерименту.....	417
Степанюк Катерина (Бердянськ). Технологічно-проектувальні уміння магістрів початкової освіти: оновлення змісту професійної підготовки.....	426
Сторонська Оксана (Дрогобич). Пріоритети державної політики Австрії у сфері професійної підготовки педагогічних кадрів.....	435
Ташкінова Оксана, Марченко Ірина, Корсунська Галина (Маріуполь). Впровадження елементів дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців із соціальної роботи.....	444
Тищенко Олена (Маріуполь). Міждисциплінарна інтеграція як умова формування міжкультурної компетентності в майбутніх фахівців морської галузі.....	452
Турчин Андрій, Кашуба Олександра, Кравчук Тетяна (Тернопіль). Практична професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів професійних шкіл у Німеччині: особливості дуальної моделі.....	460
Ускова Альона (Мелітополь). Огляд літературних джерел з проблем розвитку морально-духовного світогляду майбутніх хореографів: теоретичний аспект.....	476
Червонська Лілія (Мелітополь). Значення дисципліни "Теорія і методика викладання класичного танцю" у процесі професійної підготовки студентів-хореографів закладів вищої освіти.....	484

CONTENTS

GENERAL PEDAGOGICS AND HISTORY OF PEDAGOGICS

Buslenko Oksana (Kyiv). Methodology of design training.....	11
Vientseva Nadiia (Berdiansk). State and public administration of education in the times of the Ukrainian Central Rada.....	21
Zelenska Liudmyla, Balatsynova Alla (Kharkiv). Theoretical foundation of the content analysis application in the historical pedagogical research....	29
Kotlianiets Yuliia (Kropyvnytskyi). Activity and attitude to the world: the problem of integration.....	43
Lopatynska Iryna (Kryvyi Rih). Factors affecting the character of the students' group.....	52
Malyshevskiy Oleh (Uman). Genesis research of the professional mobility concept.....	60
Pylaieva Tetiana (Kharkiv). The origin and development of higher education system in Australia.....	70
Rozman Iryna (Mukachevo). Prerequisites and factors of pedagogical biographistics formation.....	85
Strogonova Tetyana (Zaporizhzhya), Stuchinskaya Natalia (Kyiv). Analysis of modern problems training of biophysics at medical university....	95
Fedchyntyak Artur (Berdiansk). Organization of the higher historical pedagogical school of Ukraine in the years of the World War II.....	104

SECONDARY EDUCATION

Sukhopara Iryna (Kyiv). Emotional competence of the teacher in the context of the New Ukraine school.....	111
Yatsyna Svitlana (Cherkasy). On Methodology Problem of Integrated Lessons of Literary Reading Based on Using the Information Technologies	123

SECONDARY EDUCATION

Bohdanova Maryna (Berdiansk), Bohdanova Maryna (Zaporizhzhya). Extracurricular reading lesson on O. Henry's novel "The Gift Of The Magi".....	132
Glazkova Iryna (Berdiansk). The educational dialogue as a means of forming the profile school pupils' values.....	139
Gritsenko Larisa, Kritska Iryna, Tsina Andriy (Poltava). Contents, structure and conceptual foundations of forming the public responsibility in labor education.....	146
Kyryliuk Svitlana (Kyiv). Methodical support of the process of formation the social activity of high school students in institutions of general secondary education.....	155
Magdich Tatiana (Zhytomyr). The formation of lucum pupils' language personality as citizens with a developed national language consciousness as a linguistics problem.....	164
Martyniuk Olexandr (Lutsk). The prospects of using the Google classroom cloud-oriented educational environment to control the level of physical students.....	176
Sholoiko Tetiana (Berdiansk). The formation of students' chronological	

competence at lessons during studying the history of Ukraine.....	185
PROFESSIONAL EDUCATION	
Bondarenko Inna (Schaslyve, Boryspil distr.). Technological culture in the paradigm of the polytechnic education.....	194
Harmash Olena, Omelchenko Svitlana (Sloviansk). Structure and content of future foreign languages teachers' tutor competence	202
Golub Olena, Lesyk Angelika (Berdiansk). The potential of the educational and developmental environment of higher educational institutions in the professional development of future primary school teachers: a practical aspect.....	213
Hrinchenko Tatyana (Vinnitsa). The use of technology of critical thinking development in the professional training of a future music teacher.....	223
Grigoryeva Victoria (Berdiansk). Methods for the development of non-verbal means of communication for a choirmaster student in a conducting class	233
Hrytsenko Andriy (Hlukhiv). Psychological-pedagogical aspects of using the multimedia technologies in the process of teaching history of higher education institutions' students.....	241
Dudukalova Oleksandra (Berdiansk). Methodological approaches of forming the readiness of future economic profile's engineers-teachers for professional activity.....	248
Emelyanova Tatyana (Kharkiv). About the mechanism of perception of the spatial-temporal information in the cognitive space of the personality....	258
Zavydivska Olga (Lviv). The effectiveness of implementation the complementary-integrative health-oriented pedagogical technology of training of future managers.....	268
Zaiets Dmytro (Kyiv). Structural components of formation of future bachelors in physical education and sports for coaching activity.....	280
Kvasnytsya Iryna (Khmelnitskyi). Scientific approaches of formation of professional mobility of a future sports coach-teacher in higher educational establishments.....	288
Knysh Svitlana (Berdiansk). Scientific and methodological aspects of preparation of future biology teachers and basics of health.....	297
Koval Liudmyla, Popova Olga, Nesterenko Maryna (Berdiansk). Transformation changes in future teachers' professional preparation in the context of introduction the ideas of the New Ukrainian school conception ...	304
Kozlov Dmytro (Sumy). Innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution: factors for the formation	313
Kramarenko Alla (Berdiansk). The influence of the bio (eco) ethical activity of a future primary school and practical psychologist on the evaluation of own behavior: the practical orientirs	322
Krasnozhen Oleksiy (Berdiansk). Computer support for the study of the topic "Least squares method" of the discipline "Probability theory with elements of mathematical statistics".....	330
Lapina Maryna (Mariupol). Formation of the operational components of social sphere specialists' professional competence.....	341
Marusynets Mariana (Kyiv), Ivanova Victoria (Mukachevo).	

Formation of british professional development specialists of preschool education in lifelong education systems.....	349
Mykhailenko Liubov (Vinnitsa). Development of methodical competence of a math teacher as a pedagogical problem.....	359
Ostrovskaya Liudmyla (Mykolayiv). Punctuative analysis of a sentence as the basis for the formation of future Ukrainian language and Literature teachers' punctuative competence.....	370
Pavliuk Liubov (Kyiv). Transformation of social-pedagogical partnership in preparation of future teachers.....	381
Petrunko Tetiana (Kyiv). Formation of future professionals of construction and civil engineering of knowledge about the use of modern achievements of physics in the construction industry.....	388
Plotnikova Olena (Kherson). To the question of the content of mathematical competence of future specialists river and maritime transport.....	395
Pozdniakova Valentyna (Mariupol). Development of future marine specialists' skills in overcoming the foreign language communication barriers.....	401
Ponomarenko Olga (Zaporizhzhya). Problem of estimation of levels of future psychology masters' readiness to professional activity in conditions of informal education.....	408
Smakovskiy Yuriy (Berdiansk). Method of formation of future musical arts teachers' pedagogical culture by means of spiritual music: analysis of results of the pedagogical experiment.....	417
Stepaniuk Katerina (Berdiansk). Technological and design skills of primary education masters: update of professional training content.....	426
Storonska Oksana (Drohobych). Priorities of Austrian state policy in the area of pedagogical staff professional training.....	435
Tashkinova Oksana, Marchenko Iryna, Korsunska Galina (Mariupol). Introducing the dual education elements into the training of professionals' future social work.....	444
Tishchenko Olena (Mariupol). Interdisciplinary Integration as a Condition of Intercultural Competence Formation of Future Marine Industry Specialists.....	452
Turchyn Andrii, Kashuba Olexandra, Kravchuk Tetiana (Ternopil). Practical Vocational and Educational Training of Future Teachers of Vocational Schools in Germany: Features of the Dual Model.....	460
Uskova Alona (Melitopol). Review of literary sources on the problems of moral and spiritual outlook of future choreographers: theoretical aspect.....	476
Chervonska Liliia (Melitopol). The importance of the discipline "Theory and Methods of Teaching Classical Dance" in the process of professional preparation of students-choreographers' of higher educational institution.....	484

competence at lessons during studying the history of Ukraine.....	185
PROFESSIONAL EDUCATION	
Bondarenko Inna (Schaslyve, Boryspil distr.). Technological culture in the paradigm of the polytechnic education.....	194
Harmash Olena, Omelchenko Svitlana (Sloviansk). Structure and content of future foreign languages teachers' tutor competence.....	202
Golub Olena, Lesyk Angelika (Berdiansk). The potential of the educational and developmental environment of higher educational institutions in the professional development of future primary school teachers: a practical aspect.....	213
Hrinchenko Tatyana (Vinnitsa). The use of technology of critical thinking development in the professional training of a future music teacher.....	223
Grigoryeva Victoria (Berdiansk). Methods for the development of non-verbal means of communication for a choirmaster student in a conducting class.....	233
Hrytsenko Andriy (Hlukhiv). Psychological-pedagogical aspects of using the multimedia technologies in the process of teaching history of higher education institutions' students.....	241
Dudukalova Oleksandra (Berdiansk). Methodological approaches of forming the readiness of future economic profile's engineers-teachers for professional activity.....	248
Emelyanova Tatyana (Kharkiv). About the mechanism of perception of the spatial-temporal information in the cognitive space of the personality....	258
Zavydivska Olga (Lviv). The effectiveness of implementation the complementary-integrative health-oriented pedagogical technology of training of future managers.....	268
Zaiets Dmytro (Kyiv). Structural components of formation of future bachelors in physical education and sports for coaching activity.....	280
Kvasnytsya Iryna (Khmelnitskyi). Scientific approaches of formation of professional mobility of a future sports coach-teacher in higher educational establishments.....	288
Knysh Svitlana (Berdiansk). Scientific and methodological aspects of preparation of future biology teachers and basics of health.....	297
Koval Liudmyla, Popova Olga, Nesterenko Maryna (Berdiansk). Transformation changes in future teachers' professional preparation in the context of introduction the ideas of the New Ukrainian school conception ...	304
Kozlov Dmytro (Sumy). Innovative culture of the future manager of the general secondary educational institution: factors for the formation.....	313
Kramarenko Alla (Berdiansk). The influence of the bio (eco) ethical activity of a future primary school and practical psychologist on the evaluation of own behavior: the practical orientirs.....	322
Krasnozhon Oleksiy (Berdiansk). Computer support for the study of the topic "Least squares method" of the discipline "Probability theory with elements of mathematical statistics".....	330
Lapina Maryna (Mariupol). Formation of the operational components of social sphere specialists' professional competence.....	341
Marusynets Mariana (Kyiv), Ivanova Victoria (Mukachevo).	

Formation of british professional development specialists of preschool education in lifelong education systems.....	349
Mykhailenko Liubov (Vinnitsa). Development of methodical competence of a math teacher as a pedagogical problem.....	359
Ostrovska Liudmyla (Mykolayiv). Punctuative analysis of a sentence as the basis for the formation of future Ukrainian language and Literature teachers' punctuative competence.....	370
Pavliuk Liubov (Kyiv). Transformation of social-pedagogical partnership in preparation of future teachers.....	381
Petrunko Tetiana (Kyiv). Formation of future professionals of construction and civil engineering of knowledge about the use of modern achievements of physics in the construction industry.....	388
Plotnikova Olena (Kherson). To the question of the content of mathematical competence of future specialists river and maritime transport.....	395
Pozdniakova Valentyna (Mariupol). Development of future marine specialists' skills in overcoming the foreign language communication barriers.....	401
Ponomarenko Olga (Zaporizhzhya). Problem of estimation of levels of future psychology masters' readiness to professional activity in conditions of informal education.....	408
Smakovskiy Yuriy (Berdiansk). Method of formation of future musical arts teachers' pedagogical culture by means of spiritual music: analysis of results of the pedagogical experiment.....	417
Stepaniuk Katerina (Berdiansk). Technological and design skills of primary education masters: update of professional training content	426
Storonska Oksana (Drohobych). Priorities of Austrian state policy in the area of pedagogical staff professional training	435
Tashkinova Oksana, Marchenko Iryna, Korsunska Galina (Mariupol). Introducing the dual education elements into the training of professionals' future social work	444
Tishchenko Olena (Mariupol). Interdisciplinary Integration as a Condition of Intercultural Competence Formation of Future Marine Industry Specialists.....	452
Turchyn Andrii, Kashuba Olexandra, Kravchuk Tetiana (Ternopil). Practical Vocational and Educational Training of Future Teachers of Vocational Schools in Germany: Features of the Dual Model.....	460
Uskova Alona (Melitopol). Review of literary sources on the problems of moral and spiritual outlook of future choreographers: theoretical aspect....	476
Chervonska Liliia (Melitopol). The importance of the discipline "Theory and Methods of Teaching Classical Dance" in the process of professional preparation of students-choreographers' of higher educational institution....	484

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК: 373.3.011.3-051:[005.336.2:159.942]
DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1-111-122

EMOTIONAL COMPETENCE OF THE TEACHER IN THE CONTEXT
OF THE NEW UKRAINE SCHOOL

ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Iryna SUKHOPARA,
PhD in Pedagogic sciences,
Senior Lecturer

Ірина СУХОПАРА,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач

<https://orcid.org/0000-00016330-7825>

isuhopara@gmail.com

Borys Grinchenko Kyiv University

Київський університет

імені Бориса Грінченка,

✉ 18/2 Shamo Blvd,
Kyiv, 02154

✉ м. Київ, бул. І. Шамо, 18/2,
02154

Original manuscript received: January 27, 2020
Revised manuscript accepted: February 11, 2020

ABSTRACT

The article substantiates the relevance of the chosen topic in the context of the ideas of the New Ukrainian School and analyzes the scientific sources on the interpretation of the term "emotional competence" in the scientific pedagogical and psychological literature. The results of the analysis of different approaches of foreign and domestic researchers to the interpretation of the concepts of "emotional intelligence" and "emotional competence" are presented. It is determined that the problem of emotional competence is closely related to the phenomenon of emotional intelligence. According to the concept of the New Ukrainian School, the educational process is reoriented to the emotional component, the development of students' emotional intelligence, the successful self-realization of the personality, the successful self-realization of the personality, the discovery and expression of their own potential, which requires the teacher to carry out the educational process on an emotional basis, to build relationships with students, empathy, consciously expressing and managing emotions, recognizing, understanding the emotional world of younger students, creating a positive emotional mood and a favorable psychological climate in class. Therefore, there is a problem of developing the emotional competence of elementary school teachers. Understands the understanding of the emotional competence of primary school teachers as a dynamic combination of views, values, knowledge of emotions, ability to express, understand, manage their own emotions and emotional state of students, personal qualities for successful implementation of the educational process on an emotional basis, principles, their parents, colleagues, their own professional implementation. Theoretical approaches to understanding the structure of emotional competence are generalized, the most common views on the components of emotional competence are defined, its structure is given. In the structure of emotional competence of elementary school teachers are defined personal (expression, understanding, management of their emotions) and interpersonal (ability to perceive, understand, influence the emotional state of students) components. The structure of emotional competence of elementary school teachers is correlated with the ideas of the New Ukrainian School.

Key words: emotions, emotional intelligence, emotional competence, elementary school teacher, New Ukrainian School.

Вступ. Реформування сучасної української школи передбачає переорієнтацію її на емоційну складову в освітньому процесі, а саме мотивацію, творчість, професіоналізм вчителя, наскрізний ціннісний виховний процес, партнерські стосунки вчителя, учня, їх батьків; орієнтація на освітні потреби школяра, створення комфортного освітнього середовища. Усе це вимагає від вчителя початкової школи вміння здійснювати освітній процес на емоційній основі, будувати стосунки з учнями на засадах довіри, поваги, емпатії; свідомо виражати та керувати емоціями, розпізнавати, розуміти емоційний світ молодших школярів, створювати позитивний емоційний настрій та сприятливий психологічний клімат у класі. Відтак, емоційна компетентність вчителя набуває вагомості для реалізації успішного освітнього процесу в сучасній початковій школі, розвитку емоційної сфери учнів, самореалізації особистості, відкриття та вияву власного потенціалу. Важливим стає розуміння сутності поняття «емоційна компетентність вчителя початкової школи», її структури в контексті ідей Нової української школи.

Дослідження феномену емоційного інтелекту зарубіжними психологами (Р. Бар-Он, Д. Гюлман, Дж. Мейер, Д. Карузо, Г. Гарднер, П. Саловей, Дж. Стайн) виявило проблему емоційної компетентності. Першим почав застосовувати термін «емоційна компетентність» американський психолог Д. Гюлман, який розумів його як динамічне особистісне явище, до складу якого входять особистісні властивості та соціальні навички, що стосуються емоцій та їх регулювання. Окремі аспекти проблеми розвитку емоційної компетентності в аспекті розгляду емоційного інтелекту розкривають дослідження вітчизняних вчених (С. Дерев'янка, Н. Коврига, О. Льошенко, В. Моргун, Е. Носенко). У публікаціях зарубіжних дослідників емоційна компетентність розглядається як умова успішності та лідерства в професійній сфері (І. Андрєєва, М. Рейнольдс, О. Яковлева). У психолого-педагогічній науці використовується низка синонімічних термінів: «емоційна розумність» (Е. Носенко), «емоційне самоусвідомлення» (О. Власова), «емоційне мислення» (О. Тихомиров), «емоційна грамотність» (К. Стайнер), «емоційна культура» (В. Сухомлинський, Н. Чепелєва, М. Шпак). У роботах науковців розкриваються деякі аспекти взаємозв'язку емоційного інтелекту й емоційної компетентності, однак однозначної думки щодо визначення поняття, змісту, структури, природи походження, діагностики, методик вимірювання, шляхів розвитку емоційної компетентності немає. Недостатньо приділено уваги дослідників проблемі емоційної компетентності вчителів початкової школи. Концепція Нової української школи, яка впроваджується зараз у початковій ланці, вимагає від учителів здатності здійснювати освітній процес на емоційному підґрунті, умінь розуміти емоційний стан учнів і свідомо керувати власними емоціями. Отже, метою статті є виявлення, аналіз та обґрунтування ролі, структури емоційної компетентності вчителя початкової школи в контексті ідей Нової української школи.

Методи та методики дослідження. При написанні статті було використано такі методи, як аналіз наукових джерел, систематизація та узагальнення даних з метою виявлення стану досліджуваної проблеми.

Результати та дискусії. Термін «емоційна компетентність» виник із появою феномену «емоційний інтелект» і набув широкого застосування в працях зарубіжних психологів у 90-х роках ХХ століття. Емоційний інтелект розуміють як важливу інтегральну характеристику особистості, яка реалізується в її здібностях розуміти емоції, узагальнювати їх зміст, виокремлювати емоційний підтекст у міжособистісних відносинах, регулювати позитивні емоції для здійснення успішної пізнавальної діяльності та долати негативні, які заважають спілкуванню чи загрожують досягненню індивідуального успіху. Дослідники Дж. Мейер, П. Саловей, Д. Карузо, Г. Гарднер визначають важливість емоційного інтелекту як здатності усвідомлювати смисл емоцій і використовувати ці знання для виявлення причин виникнення проблем та їх вирішення, як головного регулятора життєвої стабільності. Вченими розкрито складники емоційного інтелекту, визначено механізми його зв'язку з розумовими здібностями. Д. Гюлман розглядав емоційний інтелект як здатність людини усвідомлювати власні емоції та емоції інших, застосовувати отриману інформацію для реалізації власних цілей. Тісно пов'язаний із концепцією емоційного інтелекту термін «емоційна компетентність», трактований американським психологом Д. Гюлманом як її динамічне особистісне явище, до складу якого входять особистісні властивості та соціальні навички, що стосуються емоцій та їх регулювання (Гюлман, 2005).

Емоційна компетентність розглядається науковцями як специфічний конструкт емоційного реагування, пов'язаний з емоційним інтелектом та спрямований на оволодіння людиною певним ставленням до власних й чужих переживань з метою самовдосконалення (Льошенко, 2012); сукупність знань, умінь та навичок, які дозволяють приймати адекватні рішення та діяти на основі результатів інтелектуальної обробки зовнішньої та внутрішньої емоційної інформації (Андрєєва, 2003); здатність розуміти свої почуття, емоційний стан інших, правильно оцінювати їх, а також контролювати власні емоції й конструктивно їх виражати для керування власною поведінкою (Рейнольдс, 2003: 12). Аналіз наукових джерел засвідчив, що немає однозначної думки щодо визначення цього поняття, змісту та структури, проте дослідники О. Власова, С. Дерев'янка, Н. Коврига, Е. Носенко розглядають емоційну компетентність як можливість успішного вирішення головних життєвих завдань особистості, розкриття особистісного потенціалу, підтримування доброзичливих стосунків, як ключ до успіху в усіх сферах життя. Слід зазначити, що визначення емоційного інтелекту і емоційної компетентності у науковців дуже схожі. На нашу думку, це пояснюється тим, що емоційний інтелект визначають як сукупність знань, умінь, здібностей визначати, розуміти, керувати емоціями власними та інших людей, а компетентність розглядається теж як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших

особистих якостей, що визначає здатність успішно соціалізуватися, проводити навчальну, професійну діяльність.

Англійський психолог Джон Равен визначає категорію компетентності як здатність людини, яка необхідна для виконання конкретної дії в певній галузі діяльності, яка поєднує в собі знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої вчинки (Равен Джон, 2002). Як бачило, феномен «емоційний інтелект» за своєю сутністю, функціями можна визначити як компетентність, здатність застосовувати набуті знання, вміння про емоції в практичній діяльності, спілкуванні, взаємодії з іншими для вирішення проблем. Емоційну компетентність учителя початкової школи розуміємо як динамічну комбінацію поглядів, цінностей, знань про емоції, вміння виражати, розуміти, керувати власними емоціями та емоційним станом учнів; особисті якості, що формують здатність успішно організовувати освітній процес на емоційній основі, засадах емпатії, поваги, співпраці з школярами, їх батьками, колегами, реалізовувати себе в професійній діяльності.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що серед дослідників емоційної компетентності немає однозначної думки щодо її змісту, структури. Дослідниця Керолін Саарні розглядає емоційну компетентність як сукупність восьми здібностей чи вмінь: усвідомлення власних емоційних станів; здатність розрізняти емоції інших; здатність використовувати словник емоцій та форми їх вираження, характерні для певної культури; здібність симпатичного та емпатичного включення в переживання інших людей; здатність розуміти, що внутрішній емоційний стан не обов'язково відповідає зовнішньому прояву як у самого індивіда, так і в інших людей; здатність справлятися зі своїми негативними переживаннями; усвідомлення того, що структура та характер взаємовідносин у певній мірі визначається тим, як емоції виражаються у взаємовідносинах; здатність бути емоційно адекватним, тобто приймати власні емоції (Саарні, 1990).

Деякі іншими є погляди Ф. Іскандерової (Іскандерова, 2006), яка включає до складу емоційної компетентності такі вміння: усвідомлювати й оцінювати себе (свої сильні і слабкі сторони, свої почуття і поведінку, причини їх виникнення і наслідки, до яких вони призводять), складати план особистого розвитку; управляти собою (своїми установками, поведінкою, приймати рішення, бути, де потрібно, наполегливим, гнучким, справлятися із стресовими і конфліктними ситуаціями, управляти своїми емоціями так, щоб вони працювали на вас, а не проти вас); мотивувати себе (визначати чіткі напрями руху, досягати результатів, мати позитивний настрій, робити своє життя і роботу цікавими); розуміти людей, їх емоції, почуття, чому вони поведуться так чи інакше, бути терпимим; будувати взаємини довіри, поваги; домовлятися, бути хорошим учасником команди.

Та все ж нам близький погляд американського психолога Д. Голлмана, який вважає, що емоційна компетентність включає дві складові: особистісна компетентність, куди входять розуміння себе, саморегуляція та мотивація, і соціальна компетентність, яка охоплює емпатію та соціальні навички (Голлман, 2005). Подібні погляди містить праця Г. Гарднера «Множинність виявлення інтелекту», де в у структурі

емоційного інтелекту дослідник розглядав внутрішньо особистісний (спрямований на власні емоції) та міжособистісний (спрямований на емоції інших людей) аспекти (Гарднер, 1993).

Виходячи з вищесказаного, можна виділити два компоненти в структурі емоційної компетентності: особистісний і міжособистісний. Перший є ключем до самопізнання, розуміння, вираження, ідентифікації, стимулювання власних емоцій і почуттів з метою управління своєю поведінкою і характеризується такими складовими, як самосвідомість, рефлексія, самооцінка, самоконтроль, мотивація досягнень. Другий компонент – це здатність розуміти емоційний стан інших людей, усвідомлювати мотиви їхньої поведінки, діяльності, ефективно з ними спілкуватися, взаємодіяти, вирішувати проблеми і включає толерантність, емпатію, комунікабельність, конгруентність, діалогічність. Структура емоційної компетентності представлена на схемі 1.

Схема 1

Особистісна			Міжособистісна		
Вираження власних емоцій	Розуміння власних емоцій	Керування власними емоціями	Сприйняття емоцій оточуючих	Розуміння емоцій інших (емпатія)	Вплив на емоції інших

Зазначена структура емоційної компетентності цілком виправдана для вчителя початкової школи. Схарактеризуємо представлені компоненти емоційної компетентності вчителя початкової школи в контексті вимог Нової української школи.

Особистісна компетентність. Вираження власних емоцій: здатність адекватно виявляти свій емоційний стан за допомогою міміки обличчя, жестів, інтонаційності мовлення, сили і висоти голосу.

Оволодіння вчителем початкової школи широким спектром невербальних інструментів (жести, міміка, пантоміміка, погляд) допоможе яскраво виражати власний емоційний стан, почуття, що вплинуть на емоційність викладу навчального матеріалу. Вдале оперування логічним наголосом, смисловою паузою, емоційним забарвленням голосу, виразністю мовлення сприяє кращому розумінню матеріалу, що вивчається. Сприйняття молодшими школярами інформації залежить від умінь вчителя захопити, емоційно пояснити новий матеріал, прочитати художній твір, передаючи всю гаму описаних почуттів, оскільки віковою особливістю молодшого шкільного віку є емоційна вразливість, чуйність до всього яскравого, незвичайного, барвистого.

Педагогу важливо оволодіти вмінням надавати своїм переживанням педагогічної спрямованості, посилювати або послаблювати емоційні переживання відповідно до навчальних завдань, підкреслювати особистісне ставлення до матеріалу, що вивчається.

Молодші школярі ще лише оволодівають усім спектром емоцій, їм важко називати, описувати емоційні переживання словами (окрім емоцій страху і радості) через недостатньо розвинуте мовлення, незначний словниковий запас. У цьому віці збагачення інтонацій голосу, відтінків

міміки, жестів ще тільки відбувається. Саме тому вчитель початкової школи власним прикладом демонструє, подає зразок, показує різні відтінки вираження емоцій учням, відтак розширюється їх світ почуттів, уміння виражати власні емоції.

Відкритість, щире вираження власних почуттів і переконань, оптимізм сприяють встановлення контакту, доброзичливих, партнерських взаємин вчителя і учнів, їх батьків, колег, що є одним із принципів Нової української школи. Важливою є також оптимістичність, оскільки такий вчитель позитивно сприймає учнів, очікує від них кращих проявів, вірить у здібності, можливості кожного, розкриває унікальність і неповторність, поважає індивідуальність.

Розуміння власних емоцій: розпізнавання, усвідомлення власних почуттів, причин їх виникнення та наслідків, до яких вони призводять; адекватна самооцінка, знання власних чеснот, здібностей, переваг, ресурсів, інтуїції, сил та їх меж; впевненість у собі; мотивація.

Від усвідомлення свого емоційного стану залежить спроможність людини впоратися з почуттями, долати стресові ситуації, швидше відновлювати емоційний баланс. Високий рівень емоційної самосвідомості дозволяє вчителю прислухатися до власних внутрішніх відчуттів і усвідомлювати вплив почуттів на власний психологічний стан і стан школярів. Учителі, впевнені у своїх цінностях, здатні інтуїтивно обирати кращий спосіб поведінки в складних ситуаціях, справедливий й відвертий, спроможні відкрито говорити про свої почуття.

Для пізнання власних емоцій важлива реалістична самооцінка. Педагоги з адекватною самооцінкою знають свої сильні сторони й усвідомлюють межі своїх можливостей, ставляться до себе з гумором, готові оволодівати новими вміннями, навичками, технологіями навчання, дослухаються до конструктивної критики, можуть попросити про допомогу, не приховують власних труднощів. Упевнені в собі вчителі беруться за вирішення складних завдань, не втрачаючи відчуття реальності, власної гідності, які вирізняють їх з-поміж інших. Упевненість у собі надає впевненості в діях, переконаннях і професійних якостях.

Керування власними емоціями: уміння управляти власними внутрішніми станами, імпульсами, ресурсами; визначати джерело емоцій, замінювати їх на інші.

Керування власними емоціями дозволяє навчитися визнавати цілий спектр почуттів і перетворювати їх, контролювати емоції, ефективно і швидко долати небажані емоційні стани, протистояти емоційним впливам, що виявляється у вигляді зусиль заспокоїтися, позбавитись тривожного стану, який виникає, суму або роздратованості. Можливість регулювати власні переживання дозволяє використовувати емоції для досягнення наміченої мети, мотивувати себе, запобігати і попереджувати синдром «емоційного вигорання».

Важливою здатністю вчителя підкорити власні емоції є опанування мистецтвом позитивного ставлення до учнів, їх батьків, колег, адміністрації в ході взаємодії.

Регулювання власних емоцій учителем початкової школи впливає на створення емоційного мікроклімату в класі, оскільки молодшим школярам передається емоційний стан педагога, що викликає в них відповідні переживання. Молодші школярі вразливі до емоцій, які їм передаються і впливають не лише на емоційний стан, а й самопочуття, психічне здоров'я. Вчитель має керувати власними почуттями, зберігати спокій, розсудливість навіть у умовах сильного стресу, проблемної ситуації.

Одним із ключових компонентів Нової української школи є організація сучасного освітнього середовища, що передбачає, в першу чергу, створення сприятливого емоційного, комфортного клімату для кожної дитини. Позитивна емоційна атмосфера впливає на життєрадісний психічний стан школяра, вияв емоцій; бажання відкрито висловлювати власні почуття, творити, виявляти здібності, розкривати таланти, досягати успіху, що важливо для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Емоційно-позитивну атмосферу в класі можна створити за умови толерантного, доброзичливого ставлення до школярів, урахування їх індивідуальних особливостей, емоційних станів, підтримки, допомоги, вмотивованості оцінних суджень, що залежить від уміння вчителя керувати власним емоційним станом.

Важливою для вчителя є також спроможність мотивувати себе до діяльності, спрямовувати власні емоції на користь досягнення мети діяльності, на нові досягнення, креативність, оскільки однією з вимог Нової української школи є умотивований вчитель, який розвивається професійно, має свободу творчості. Компонентом спроможності мотивувати себе на досягнення мети є самоконтроль. Він реалізується у вигляді вміння відкладати отримання миттєвого задоволення заради досягнення більш значущої віддаленої мети, що є передумовою подальшої успішної діяльності. Такі педагоги можуть контролювати свої руйнівні емоції та імпульси і навіть використовувати їх з користю.

Міжособистісна компетентність. Сприйняття емоцій – це здатність адекватно сприймати емоції інших людей, за допомогою вербальних і невербальних засобів розпізнавати їх емоційний стан.

Оволодіння вчителем початкової школи вмінням трактувати вербальні й невербальні інструменти виразності допоможе визначати емоційний стан школярів, що важливо для розуміння їх внутрішнього світу. У молодшому шкільному віці відбувається розвиток власної емоційної виразності, збагачуються інтонації голосу, відтінки міміки, жестів. Молодшим школярам властивий загальний фон життєрадісності, бадьорості, веселості, безтурботності, висока емоційна нестійкість, часта зміна емоційних настроїв, схильність до короточасних й інтенсивних емоційних реакцій, які вчитель має мудро сприймати, підтримувати позитивні та попереджати, уникати негативних. Потрібно враховувати, що бурхливу емоційну реакцію викликають гра, особисті досягнення, оцінка успіхів учителем, ровесниками. Досить щиро й відверто учні виражають такі власні переживання, як радість, смуток, страх, задоволення або незадоволення, але внутрішній емоційний стан молодших школярів не обов'язково відповідає зовнішньому прояву, не завжди емоційний стан

учасників освітнього процесу збігається.

Розуміння емоцій інших (емпатія) – це усвідомлення емоцій інших, визначення емоційних станів за вербальними і невербальними ознаками; сприйнятливість до почуттів та поглядів, активний інтерес до їх турбот, потреб у розвитку й підтримка здібностей; забезпечення сприятливих можливостей для кожного.

Уміти визначати і зрозуміти емоції, які переживає учень, сприяє аналізу його емоційної сфери, пошуку способів впливу на цінності, поведінку, побудову індивідуальної траєкторії розвитку. Здатність розуміти внутрішній стан молодших школярів, їх емоційний стан допоможе вчителю позитивно ставитися до кожного, приймати їх таким, які вони є; поважати несхожість, підтримувати почуття власної гідності, співпереживати.

Розуміння емоційного стану школяра допомагає вчителю встановити емоційний контакт, налагодити емоційне спілкування, що означає досягти спільності емоційних позицій та емоційних переживань щодо завдань, змісту навчального матеріалу, результатів конкретного уроку. Емоційне спілкування викликає емоції довіри, симпатії, задоволення; впливає на їх вияв; забезпечує потреби школярів в отриманні корисної, цікавої, вражаючої, мотивуючої інформації; стимулює, надає впевненості, сприяє висловленню власних поглядів. Варто зазначити, що емоційний компонент спілкування для молодших школярів не менш важливий, ніж змістовий.

Педагогічна емпатія передбачає розуміння вчителем психічного стану, емоцій, почуттів, переживань учнів і пов'язана з співчутливістю. У стосунках педагога зі школярами виявляється емоційна й особистісна відкритість, налаштованість на індивідуальний стан, довіра. Учителю початкової школи важливо вміти дослухатися до переживань школярів, розуміти їх приховані почуття; відчувати себе на місці дитини, відчуті її біль, радість, міркування, бути тактовним, делікатним, ввічливим, турботливим. Такі вчителі намагаються створити сприятливий психологічний клімат у класі, моделювати освітній процес з урахуванням емоційної складової молодших школярів.

Вплив на емоції інших людей – це вміння викликати бажані реакції в інших; володіння ефективними тактиками переконання; відкрите сприйняття та переконливий зворотній зв'язок; обговорення та розв'язання суперечностей; надихання та цілеспрямована дія на емоції інших людей; ініціювання чи управління змінами; спільна робота заради мети, забезпечення групової взаємодії для її досягнення.

Здатність впливати на інших реалізується в умінні добирати доцільний тон у спілкуванні з конкретним співрозмовником, будувати стосунки довіри, поваги, залучити зацікавлених осіб для досягнення мети, спонукати до позитивних змін, домовлятися, домогтися підтримки власної ініціативи, вирішити конфлікт на свою користь.

Учитель початкової школи є авторитетним дорослим для учнів, тому вони легко піддаються його емоційному впливу. Молодші школярі знаходяться ще у великій емоційній залежності від педагога, орієнтуються на

те, щоб відповідати його очікуванням і бути визнаним. Прояв емоцій базується на тому, що кожна людина певною мірою настроюється на емоції й почуття тих, з ким спілкується, причому найчастіше підсвідомо («емоційне зараження»), що особливо яскраво виражається в молодшому шкільному віці. Саме тому вчитель може впливати на емоційний стан учнів для досягнення освітніх завдань, засвоєння навчального матеріалу, емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу.

Учитель початкової школи може впливати на емоційний стан учнів для створення позитивного життєрадісного, бадьорого настрою; партнерських, дружніх, толерантних стосунків під час роботи в командах, групах, парах, для впевненості в собі, створюючи ситуації успіху; для формування ставлень, розповідаючи або переказуючи історії морального, естетичного змісту.

Для опанування молодшими школярами ключовими компетентностями важливо використовувати особистісно-значущий, не відомий раніше матеріал із яскравими, вражаючими фактами, подіями, прикладами, що відповідають потребам та інтересам учнів, викликають їх емоції та почуття. Таким чином, учитель зможе впливати на ставлення молодших школярів до навколишнього світу, до себе, інших; стимулювати пізнавальний інтерес, мотивувати до успіху. Варто пам'ятати, що навчальний матеріал, який викликає емоційний відгук, інтелектуальні почуття, створює яскравий образ запам'ятовується краще і міцніше, впливає на розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. Саме це є одним із завдань Нової української школи. На виникнення емоцій у молодших школярів впливає також незвичність, новизна, оригінальність подачі навчального матеріалу, самостійне отримання знань і вмінь. У ході засвоєння навчального матеріалу вчителю важливо разом із учнями захоплюватися тим, що вони пізнають; щиро дивуватися, коли відкривають для себе щось нове і раніше їм невідоме; виявляти радість від спільної творчої праці, а при потребі – висловлювати незадоволення.

Учитель початкової школи здійснює також вплив на поведінку учнів. Наслідкування як провідна риса молодшого шкільного віку дає можливість учителю демонструвати зразок поведінки, ставлення до себе, дорослих, ровесників. Помічено, що учні, які виховуються в умовах гуманістичного, демократичного стилю взаємодії, який ґрунтується на повазі, довірі до особистості кожного, відчують емоційне задоволення, радість. І навпаки, стан напруження, пригнічення, тривожності спостерігається в школярів, якщо вчителю властивий авторитарний стиль спілкування. Він своїм авторитарним стилем спілкування провокує певний тип поведінки учня, впливає на емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу, до людей, однокласників. За допомогою розумно відібраних художніх творів, які викликають емоції, створюють настрій, відгук на події, викликають почуття молодших школярів, зокрема бажання робити гарні вчинки, змінювати поведінку на краще, поповнювати власний життєвий досвід, вчитель розширює знання учнів про важливі загальнолюдські цінностей, вчить співчувати, співпереживати, розуміти іншого, робити власні висновки, поміркувати про себе, усвідомити свої

переваги і недоліки, потреби і бажання.

Роль вчителя в Новій українській школі визначається як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Відповідно завданням педагога буде підтримувати, надихати, спрямовувати, мотивувати, допомагати досягати мети, відкривати перспективи, зацікавлювати, викликати бажання, інтерес молодших школярів.

Висновки. Концепція Нової української школи, яка впроваджується зараз у початковій ланці освіти, потребує емоційно компетентного вчителя, яка є динамічною комбінацією поглядів, цінностей, знань про емоції, вміння вираження, розуміння, керування власними емоціями та емоційним станом учнів, особистих якостей для успішного здійснення освітнього процесу на емоційній основі, засадах емпатії, поваги, співпраці з школярами, їх батьками, колегами, власної реалізації в професійній сфері. У структурі емоційної компетентності вчителя початкової школи визначено особистісний (вираження, розуміння, керування власними емоціями) і міжособистісний (здатність сприймати, розуміти, впливати на емоційний стан учнів) компоненти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в подальшому емпіричному дослідженні типів і рівнів сформованості емоційної компетентності вчителів початкової школи.

Література

1. Андреева, И.Н. Развитие эмоциональной компетентности педагогов / И.Н. Андреева // Психология образования сегодня: Теория и практика : материалы Междунар. науч.-практич. конференции – Мн., 2003. – С. 166-168.
2. Власова О.І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку / О.І. Власова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2005. – 308 с.
3. Голлман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Голлман. – Москва : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 65 с.
4. Дерев'янюк С.П. Актуалізація емоційного інтелекту в емоційних умовах / С.П. Дерев'янюк // Соціальна психологія. – 2008. – № 1. – С. 96 – 104.
5. Искандерова Ф.В. Эмоциональный интеллект как основа межличностного взаимодействия / Ф.В. Искандерова // Вестник КАСУ. – Выпуск: Образовательные технологии. – № 1. – 2006. – С. 130 – 134.
6. Карузо Д. Эмоциональный интеллект руководителя. Как развивать и применять / Дэвид Карузо, Питер Сэловей. – Питер : КТК, 2016. – 320 с.
7. Концепція Нової української школи. URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. Льошенко О.А. Проблеми розвитку емоційної компетентності / О. А. Льошенко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. К. : Логос, 2012. – Вип. 14. – 2012. – С. 119 – 126.
9. Моргун В.Ф. Эмоциональный интеллект у багатомірній структурі особистості / В.Ф. Моргун // Постметодика. – 2010. – № 6. – С. 2 – 14.
10. Носенко Е.Л. Эмоциональный интеллект: концептуализация феномена, основные функции / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. – К. : Вища школа, 2003. – 126 с.
11. Равен Джон. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Джон Равен. – Москва : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
12. Рейнольдс М. Коучинг: эмоциональная компетентность / пер. с англ. Центра поддержки корпоративного управления и бизнеса. – М., 2003. – 112 с.
13. Сухомлинский В. О. Сто порад учителів / В.О. Сухомлинський – Київ : Радянська школа, 1988. – 310 с.

ICV 2018: 77.58
DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1

14. Стайн Д. Язык интеллекта / Д. Стайн. – М.: ЭКСМО, 2006. – 352 с.
15. Тихомиров О.К. Эмоции в структуре мыслительной деятельности / О.К. Тихомиров // Психология мышления. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С.87–106.
16. Чепелева Н.В. Психологічна культура майбутнього вчителя / Н.В. Чепелева. – К. : Знання, 1989. – 32 с.
17. Шлак М. Емоційна культура вчителя як чинник гуманізації педагогічної освіти / Марія Шлак // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2009. – № 5. – С. 49 – 52.
18. Яковлева Е.Л. Эмоциональные механизмы личностного и творческого развития / Е.Л. Яковлева // Вопросы психологии, 1997. – № 4. – С. 20 – 27.
19. Bar-On R. Emotional Intelligence in Men and Women: Emotional Quotient Inventory: Technical Manual / R. Bar-On. – Toronto : Multi-Health Systems, 1997.
20. Gardner H. Multiple intelligences: the theory in practice / H. Gardner. – New York : Basic Books, 1993. – 304 p.
21. Goleman D. Emotional intelligence / D. Goleman. – New York : Bantam Books, 1995. – 352 p.
22. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // Intelligence. – 1993. – V.17. – № 4. – P. 433 – 442.
23. Saarni C. Emotional competence: How emotions and relationships become integrated. In : R. A. Thompson (ed.), Nebraska Symposium on Motivation. 1990. Vol. 36. Sociomotional development – P. 115–182.
24. Salovey P. J.D. Mayer. Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*. 1990. Vol. 9. – P. 185-211.

References

1. Andreeva, I.N. (2003) Razvitiye jemocional'noj kompetentnosti pedagogov. *Psihologija obrazovanija segodnja: Teorija i praktika : materialy Mezhdunar. nauch.-praktich. konferencij*, 166-168 [inRussian].
2. Vlasova O.I. (2005) *Psyhologhija social'nykh zdibnostej: struktura, dinamika, chynnyky rozvytku*. K. : VPC "Kyjivskij universytet" [inUkrainian].
3. Goulman D. (2005) *Jemocional'noe liderstvo: Iskusstvo upravlenija ljud'mi na osnove jemocional'nogo intellekta*. Moskva : Alpina Biznes Buks [inRussian].
4. Derevjanko S.P. (2008) Aktualizacija emocijnogho intelektu v emocioghennykh umovakh. *Social'na psyhologhija*, 1, P. 96 – 104 [inUkrainian].
5. Iskanderova F.V. (2006) Jemocional'nyj intellekt kak osnova mezhlchnostnogo vzaimodejstvija. *Vestnik KASU, Vypusk: Obrazovatel'nye tehnologii*, 1, P. 130 – 134. [inRussian].
6. Karuzo D. (2016) *Jemocional'nyj intellekt rukovoditelja. Kak razvivat' i primenjat'*. Piter : KTK.
7. Koncepcija Novoji ukrainskoj shkoly. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. Ljoshenko O.A. (2012) Problemy rozvytku emocijnogo kompetentnosti. *Aktual'ni problemy sociologhiji, psyhologhiji, pedaghoghiky: Zbirnyk naukovykh pracj*. K. : Loghos, 14, P. 119 – 126. [inUkrainian].
9. Morghun V.F. (2010) Emocijnij intellekt u bagatovymirnij strukturi osobystosti. *Postmetodyka*, 6, 2 – 14 [inUkrainian].
10. Nosenko E.L., Kovrygha. N.V. (2003) *Emocijnij intellekt: konceptualizacija fenomeny, osnovnyj funkcyj*. K. : Vyshha shkola [inUkrainian].
11. Raven Dzhon. (2002) *Kompetentnost' v sovremennom obshhestve: vyjavlenie, razvitiye i realizacija*. Moskva : Kogito-Centr, 2002. [inRussian].
12. Rejnolds M. (2003) *Kouching: jemocional'naja kompetentnost'*. M., 2003 [inRussian].
13. Sukhomlinskij V. O. (1988) *Sto porad uchitelevi*. Kyjiv : Radjanska shkola [inUkrainian].

ICV 2018: 77.58
DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-1

14. Stajn D. (2006) *Jazyk intelektu*. M.: JeKSMO.
15. Tihomirov O.K. (1984) *Jemocii v strukture myslitel'noj dejatel'nosti*. M.: Izd-vo MGU, P. 87–106. [in Russian].
16. Chepeljeva N.V. (1989) *Psyhologhichna kuljtura majbutnjogho vchytelja*. K.: Znannja [in Ukrainian].
17. Shpak M. (2009) Emocijna kuljtura vchytelja jak chynnyk ghumanizaciji pedaghoghichnoj osvity. *Naukovi zapysky. Serija : Pedaghoghika*, 5, P. 49 – 52 [in Ukrainian].
18. Jakovleva E.L. (1997) Jemocial'nye mehanizmy lichnostnogo i tvorcheskogo razvitija. *Voprosy psihologii*, 4, 20 – 27.
19. Bar-On R. (1997) *Emotional Intelligence in Men and Women: Emotional Quotient Inventory: Technical Mannual*. Toronto: Multi-Health Systems.
20. Gardner H. (1993) *Multiple intelligences: the theory in practice*. New York: Basic Books.
21. Goleman D. (1995) *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
22. Mayer J.D., Salovey P. (1993) The Intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, V. 17, 4, P. 433 – 442.
23. Saarni C. (1990) Emotional competence: How emotions and relationships become integrated. In: R. A. Thompson (ed.), *Nebraska Sympo sium on Motivation*. Vol. 36. *Socioemotional development*, P. 115–182.
24. Salovey P., J.D. Mayer. (1990) Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, P. 185–211.

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано актуальність обраної теми в контексті ідей Нової української школи та проаналізовано наукові джерела щодо трактування терміну "емоційна компетентність" у науковій педагогічній і психологічній літературі. Висвітлено результати аналізу різних підходів зарубіжних і вітчизняних дослідників до тлумачення понять "емоційний інтелект" і "емоційна компетентність". Визначено, що проблема емоційної компетентності тісно пов'язана з феноменом емоційного інтелекту. Відповідно до концепції Нової української школи відбувається переорієнтація освітнього процесу на емоційну складову, розвиток емоційного інтелекту учнів, успішну самореалізацію особистості, відкриття та вияв власного потенціалу, що вимагає від педагога вміння здійснювати освітній процес на емоційній основі, будувати стосунки з учнями на засадах довіри, поваги, емпатії, свідомо виражати та керувати емоціями, розпізнавати, розуміти емоційний світ молодших школярів, створювати позитивний емоційний настрій та сприятливий психологічний клімат у класі. Відтак існує проблема розвитку емоційної компетентності вчителя початкової школи. Обґрунтовано розуміння емоційної компетентності вчителя початкової школи як динамічного комбінації поглядів, цінностей, знань про емоції, вміння вираження, розуміння, керування власними емоціями та емоційним станом учнів, особистих якостей для успішного здійснення освітнього процесу на емоційній основі, засадах емпатії, поваги, співпраці з школярами, їх батьками, колегами, власної реалізації в професійній сфері. Узагальнено теоретичні підходи до розуміння структури емоційної компетентності, визначено найбільш поширені погляди на складові емоційної компетентності, подано її структуру. У структурі емоційної компетентності вчителя початкової школи визначено особистісний (вираження, розуміння, керування власними емоціями) і міжособистісний (здатність сприймати, розуміти, впливати на емоційний стан учнів) компоненти. Співвіднесено структуру емоційної компетентності вчителя початкових класів з ідеями Нової української школи.

Ключові слова: емоції, емоційний інтелект, емоційна компетентність, вчитель початкової школи, Нова українська школа.

Наукове видання

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія: Педагогічні науки

ВИПУСК 1

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 20510-10310Р від 24.12.2013 року

Головний редактор

Богданов Ігор Тимофійович – доктор педагогічних наук, професор, ректор Бердянського державного педагогічного університету

Відповідальний редактор

Попова Ольга Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент Бердянського державного педагогічного університету

Технічний редактор та комп'ютерна верстка
Анжеліка Шулженко

Надруковано з оригінал-макету, наданого авторами

Підписано до друку 10.03.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура "Arial". Друк – лазерний.
Ум.-друк. арк. 19,7. Обл.-вид. арк. 19,9.
Наклад 300 прим. Вид. № 157.

Адреса редакції:

71100, м. Бердянськ, Запорізька обл., вул. Шмідта, 4

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи ДК №2961 від 05.09.2007 р.

Scientific Edition

**SCIENTIFIC PAPERS OF BERDYANSK STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

Series: Pedagogical sciences

ISSUE 1

Editor in Chief

Bogdanov Igor – doctor of pedagogical sciences, professor, rector of Berdyansk State Pedagogical University

Editor

Popova Olga – Ph. D. (Pedagogics), Associate professor of Berdyansk State Pedagogical University

Computer version
Anzhelika Shulzhenko

Signed to the print 10.03.2020
Format 60x84/16. Offset paper.
Fonts "Arial". Printing – laser.
Conv. pr. sheet. 19,7
Number of copies 300.

Shmidt Str., 4, Berdyansk, Zaporozhye region, 71100

Certificate of state registration
DK №2961 of 05.09.2007